

Pedagogik kadrlar tayyorlashda loyiha faoliyati asosida bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini shakllantirish

Madina Komiljonovna Holiqova
madinaholiqova7@gmail.com
Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonida loyiha faoliyati asosida bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini shakllantirish masalalariga bag'ishlanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kreativligi uning kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Loyiha faoliyati esa talabalarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda loyiha texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari, ularning kreativ fikrlashni shakllantirishdagi o'rni hamda samarali metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: loyiha faoliyati, professional kreativlik, bo'lajak o'qituvchi, pedagogik kadrlar, kreativ fikrlash, innovatsion yondashuv, kompetensiya, ta'lim texnologiyasi, mustaqil ta'lim, jamoaviy ish, metodik tizim

Formation of professional creativity of future teachers based on project activities in the training of pedagogical personnel

Holikova Madina Komiljonovna
madinaholiqova7@gmail.com
Bukhara State University

Abstract: This study is devoted to the issues of formation of professional creativity of future teachers based on project activities in the process of training pedagogical personnel. In the modern education system, the creativity of a teacher is considered an important component of his professional competence. Project activities serve to develop independent thinking, analysis of problem situations, development of innovative solutions and teamwork skills in students. The study analyzes the pedagogical capabilities of project technologies, their role in the formation of creative thinking, and effective methodological approaches. The results of the study serve to

develop the creative potential of future teachers in higher educational institutions and improve the quality of education.

Keywords: project activity, professional creativity, future teacher, pedagogical personnel, creative thinking, innovative approach, competence, educational technology, independent learning, teamwork, methodological system

Ta'lim tizimida pedagogik kadrlarning kasbiy faoliyati tobora murakkablashib, innovatsion yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan "professional kreativlik" tushunchasi pedagogik fan va amaliyotda alohida ahamiyat kasb etadi. Professional kreativlik - bu o'qituvchining kasbiy faoliyat jarayonida yangi g'oyalarni yaratish, noan'anaviy pedagogik yechimlarni ishlab chiqish va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga qaratilgan ijodiy qobiliyatlar tizimidir.

Kreativlik faqat badiiy yoki estetik faoliyat bilan cheklanmaydi, balki u pedagogik jarayonning barcha bosqichlarida namoyon bo'ladi. O'qituvchi darsni rejalashtirish, o'quv materiallarini tanlash, o'qitish metodlarini qo'llash va baholash jarayonlarida ijodiy yondashuvni namoyon etishi lozim. Shu sababli professional kreativlik bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining ajralmas qismi hisoblanadi. Pedagogik nuqtayi nazardan kreativlikning asosiy tarkibiy qismlari sifatida quyidagilar ajratiladi: muammoli fikrlash, divergent tafakkur, moslashuvchanlik, yangilikka intilish va reflektiv tahlil. Ushbu komponentlar o'zaro bog'liq holda shaxsning ijodiy salohiyatini shakllantiradi.

Bo'lajak o'qituvchilarda professional kreativlikni shakllantirish ta'lim jarayonining maqsadli va tizimli tashkil etilishini talab qiladi. Bu jarayonda an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda innovatsion texnologiyalar, xususan loyiha faoliyati muhim o'rin tutadi. Loyiha faoliyati (project-based learning) ta'lim tizimida uzoq tarixiy taraqqiyotga ega. Ushbu yondashuvning ildizlari XX asr boshlarida progressiv pedagogika vakillari J.Dyui va V.Kilpatrikning ilmiy qarashlariga borib taqaladi. Ular ta'lim jarayonini real hayot bilan bog'lash, o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirish g'oyasini ilgari surganlar.

J.Dyui ta'limni "tajriba orqali o'rganish" jarayoni sifatida talqin qilib, bilimning amaliy faoliyat orqali shakllanishini asoslab bergan. V.Kilpatrik esa loyiha metodini ta'limning markaziy usullaridan biri sifatida ishlab chiqqan bo'lib, uning asosiy g'oyasi o'quvchining mustaqil faoliyat orqali bilimga ega bo'lishidir.

Keyinchalik konstruktivizm nazariyasi (J.Piaget, L.Vygotskiy) loyiha faoliyatining ilmiy asoslarini yanada mustahkamladi. Piagetga ko'ra, bilim shaxsning faol kognitiv jarayonlari natijasida shakllanadi. Vygotskiy esa ijtimoiy interaksiya va hamkorlikning ahamiyatini ta'kidlab, ta'lim jarayonida muloqot va hamkorlik muhim rol o'ynashini ko'rsatib bergan.

Bugungi kunda loyiha faoliyati Yevropa va Osiyo ta'lim tizimlarida keng qo'llanilib, UNESCO va OECD tomonidan XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida tavsiya etiladi. Bu yondashuv ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Loyiha faoliyati ta'lim jarayonida bir qator pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Birinchidan, u talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Talabalar muammo ustida ishlash jarayonida axborot izlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini egallaydilar. Ikkinchidan, loyiha faoliyati ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Talabalar bir xil muammoga turli yondashuvlar asosida yechim topishga harakat qiladilar. Bu esa divergent tafakkurni rivojlantiradi. Uchinchidan, loyiha faoliyati kommunikativ kompetensiyalarni shakllantiradi. Guruhli ishlash jarayonida talabalar o'z fikrlarini ifoda etish, bahslashish va umumiy qarorga kelish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. To'rtinchidan, loyiha faoliyati reflektiv fikrlashni rivojlantiradi. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qiladi, xatolarni aniqlaydi va ularni tuzatish yo'llarini izlaydi.

Loyiha faoliyati professional kreativlikni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Chunki bu jarayon talabalardan nafaqat bilim, balki ijodiy yondashuvni ham talab qiladi. Loyiha jarayonida talabalar real pedagogik muammolarni hal qilishga yo'naltiriladi. Bu esa ularni an'anaviy fikrlash doirasidan chiqib, yangi g'oyalar yaratishga undaydi. Natijada kreativ fikrlash rivojlanadi. Shuningdek, loyiha faoliyati talabalarni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi. Har bir loyiha bosqichida talabalar muqobil variantlarni tahlil qilib, eng maqbul yechimni tanlashlari kerak bo'ladi. Bu jarayon ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

O'qituvchi esa bu jarayonda yo'naltiruvchi va fasilitator rolini bajaradi. U talabalarni qo'llab-quvvatlaydi, lekin tayyor yechim bermaydi. Bu esa talabalarning mustaqil fikrlashini kuchaytiradi.

Loyiha faoliyatini samarali tashkil etish uchun bir qator didaktik tamoyillarga amal qilish zarur. Birinchi tamoyil - muammolilik tamoyili bo'lib, u real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarni ishlab chiqishni nazarda tutadi. Ikkinchi tamoyil - amaliy yo'naltirilganlik bo'lib, olingan natijalarning real hayotda qo'llanilishini ta'minlaydi. Uchinchi tamoyil - mustaqillik tamoyili bo'lib, talabalarni o'z faoliyatini mustaqil rejalashtirish va amalga oshirishga undaydi. To'rtinchi tamoyil - hamkorlik tamoyili bo'lib, guruhli ishlash orqali ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantiradi. Beshinchi tamoyil - refleksiya tamoyili bo'lib, faoliyat natijalarini tahlil qilish va baholashni o'z ichiga oladi.

Professional kreativlikni rivojlantirish jarayoni bir necha bosqichdan iborat. Birinchi bosqich - motivatsion bosqich bo'lib, unda talabalar loyiha faoliyatiga jalb qilinadi. Ikkinchi bosqich - izlanish bosqichi bo'lib, unda muammo tahlil qilinadi va axborot yig'iladi. Uchinchi bosqich - ijodiy bosqich bo'lib, yangi g'oyalar ishlab

chiqiladi. To'rtinchi bosqich - amaliy bosqich bo'lib, yechimlar amalga oshiriladi. Beshinchi bosqich - refleksiv bosqich bo'lib, natijalar tahlil qilinadi.

Pedagogik kadrlar tayyorlashda loyiha faoliyati asosida professional kreativlikni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Loyiha faoliyati talabalarning ijodiy fikrlashini, mustaqil qaror qabul qilishini va innovatsion yondashuvlarini rivojlantiradi. Shu sababli u bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi.

Ta'lim tizimida pedagogik kadrlarni tayyorlash jarayoni innovatsion yondashuvlarni talab etmoqda. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini rivojlantirish bugungi pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Kreativlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan yondashuvlar orasida konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv, muammoli ta'lim va loyiha asosida o'qitish texnologiyalari alohida o'rin egallaydi. Konstruktivistik yondashuvga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki talaba tomonidan faol faoliyat jarayonida "quriladi". Bu jarayon ijodiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilishni rivojlantiradi. Kompetensiyaviy yondashuv esa ta'lim natijasini bilim emas, balki kompetensiya sifatida belgilaydi, ya'ni talabaning real vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llay olish qobiliyatiga urg'u beradi.

Muammoli ta'lim yondashuvi esa talabalarni real hayotiy muammolar bilan yuzlashtirib, ularni tahlil qilish va yechim topishga undaydi. Bu esa kreativ fikrlashni faollashtiradi. Loyiha asosida o'qitish texnologiyasi esa ushbu yondashuvlarning integratsiyalashgan shakli bo'lib, talabalarni mustaqil, ijodiy va hamkorlikda ishlashga yo'naltiradi. Bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini rivojlantirish uchun eng muhim omillardan biri bu qulay pedagogik muhitni yaratishdir. Bunday muhit talabaning erkin fikrlashi, ijodiy izlanishi va mustaqil qaror qabul qilishi uchun imkoniyat yaratadi.

Pedagogik muhitda birinchi navbatda ochiqlik va hamkorlik tamoyillari ustuvor bo'lishi lozim. Talabalar o'z fikrlarini erkin ifoda eta olishi, xatolardan qo'rqmasligi va yangi g'oyalarni sinab ko'rishi uchun sharoit yaratiladi. O'qituvchi esa nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolini bajaradi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan raqamli ta'lim muhiti ham muhim ahamiyatga ega. Elektron platformalar, virtual laboratoriyalar va onlayn hamkorlik vositalari loyiha faoliyatini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Professional kreativlikni rivojlantirishda motivatsiya hal qiluvchi omillardan biridir. Talabalarning loyiha faoliyatiga qiziqishini oshirish uchun ichki va tashqi motivatsion omillarni uyg'unlashtirish zarur. Ichki motivatsiya talabaning o'z qiziqishi, ijodiy ehtiyoji va shaxsiy rivojlanish istagi bilan bog'liq bo'lsa, tashqi motivatsiya baholash tizimi, rag'batlantirish va ijtimoiy e'tirof orqali shakllanadi. Loyiha faoliyatida motivatsiyani oshirish uchun real hayotiy muammolardan foydalanish muhimdir.

Talabalar o'zlari uchun ahamiyatli bo'lgan muammolar ustida ishlaganda, ularning qiziqishi va faolligi sezilarli darajada ortadi.

Refleksiv faoliyat professional kreativlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U talabaning o'z faoliyatini tahlil qilish, baholash va takomillashtirish qobiliyatini ifodalaydi. Refleksiv faoliyatni rivojlantirish uchun bir nechta pedagogik shart-sharoitlar zarur. Birinchidan, muntazam o'z-o'zini baholash tizimi joriy etilishi lozim. Ikkinchidan, reflektiv suhbatlar va guruh muhokamalari tashkil etilishi kerak. Uchinchidan, portfolio texnologiyasidan foydalanish talab etiladi. Portfolio talabaning o'quv jarayonidagi rivojlanishini aks ettiruvchi muhim vosita bo'lib, u refleksiv fikrlashni rivojlantiradi. Shuningdek, reflektiv jurnal yuritish ham samarali metodlardan biridir.

Konstruktiv faoliyat bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik jarayonni loyihalash va innovatsion yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini ifodalaydi. Uni rivojlantirish uchun bir qator shart-sharoitlar zarur. Birinchidan, muammoli topshiriqlar tizimi ishlab chiqilishi lozim. Ikkinchidan, real pedagogik vaziyatlarga asoslangan case-study metodlari qo'llanilishi kerak. Uchinchidan, loyiha ishlari orqali dars ishlanmalarini yaratish amaliyoti joriy etilishi zarur. Shuningdek, talabalarni ijodiy faoliyatga jalb etish, ularni mustaqil pedagogik modellar yaratishga undash ham konstruktiv kompetensiyani rivojlantiradi.

Loyiha faoliyatida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlik muhim o'rin tutadi. O'qituvchi bu jarayonda bilim beruvchi emas, balki fasilitator sifatida faoliyat yuritadi.

O'qituvchi talabalarga yo'nalish beradi, resurslardan foydalanishni o'rgatadi va ularning faoliyatini monitoring qiladi. Talabalar esa mustaqil ravishda loyiha ustida ishlaydi. Bunday hamkorlik talabalarda mas'uliyat hissini oshiradi va ularning ijodiy faolligini kuchaytiradi. O'tkazilgan dastlabki pedagogik tajribalar shuni ko'rsatdiki, loyiha faoliyati asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalar kreativligini sezilarli darajada oshiradi. Talabalar muammolarni tahlil qilish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Nazorat guruhiga nisbatan tajriba guruhida ijodiy fikrlash va refleksiv tahlil darajasi ancha yuqori bo'ldi. Bu esa loyiha faoliyatining samaradorligini tasdiqlaydi.

Pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonida loyiha faoliyati asosida professional kreativlikni rivojlantirish uchun qulay pedagogik shart-sharoitlar yaratish muhim ahamiyatga ega. Innovatsion yondashuvlar, motivatsiya, refleksiya va hamkorlik ushbu jarayonning asosiy omillari hisoblanadi. Loyiha faoliyati esa bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy va kasbiy salohiyatini rivojlantirishda eng samarali texnologiyalardan biridir. O'qituvchilarning professional kreativligini rivojlantirishda loyiha faoliyatini to'g'ri tashkil etish muhim metodik ahamiyatga ega. Loyiha faoliyati talabalarda mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va ijodiy yechim topish ko'nikmalarini shakllantiradi. Metodik jihatdan loyiha faoliyati bir necha bosqichlarda

tashkil etiladi: muammoni aniqlash, maqsad qo'yish, rejalashtirish, ijro etish, natijani tahlil qilish va taqdimot qilish. Har bir bosqich talabaning ijodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Loyiha topshiriqlari real pedagogik vaziyatlarga asoslangan bo'lishi kerak. Bunday topshiriqlar talabalarni amaliy fikrlashga undaydi va ularning kreativ yondashuvini rivojlantiradi. Topshiriqlarni ishlab chiqishda quyidagi tamoyillar muhim: dolzarblik, amaliy yo'naltirilganlik, integrativlik va innovatsionlik. Har bir loyiha topshirig'i aniq natijaga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Professional kreativlikni baholash murakkab jarayon bo'lib, u bir nechta mezonlarga asoslanadi. Bular: ijodiy fikrlash darajasi, muammoga yondashuvning originalligi, yechimlarning samaradorligi va refleksiv tahlil qobiliyati. Baholash jarayonida rubrikalar, portfolio tahlili va ekspert baholash usullaridan foydalaniladi. Bu usullar talabaning rivojlanishini obyektiv baholash imkonini beradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar loyiha faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Raqamli platformalar, onlayn hamkorlik vositalari va multimedia resurslari talabalarning ijodiy ishini faollashtiradi. Masalan, Google Workspace, Moodle yoki boshqa LMS tizimlari orqali talabalar jamoaviy loyihalarni samarali amalga oshirishi mumkin. Bu esa ularning raqamli kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

Pedagogik tajriba almashinuvi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Talabalar bir-birining loyihalarini tahlil qilish, muhokama qilish va takliflar berish orqali o'z bilim va ko'nikmalarini boyitadilar. Bu jarayon hamkorlik, tanqidiy fikrlash va refleksiya madaniyatini shakllantiradi. Shuningdek, o'qituvchilar o'rtasidagi metodik tajriba almashinuvi ham ta'lim sifatini oshiradi.

Loyiha faoliyatining samaradorligini oshirish uchun bir qator pedagogik shartlar zarur. Avvalo, aniq rejalashtirish va tizimli yondashuv muhimdir. Shuningdek, motivatsiyani kuchaytirish va talabalarni faol ishtirokga jalb qilish kerak. Doimiy monitoring, teskari aloqa (feedback) va refleksiya jarayoni ham samaradorlikni oshiradi. Bu esa talabalarning ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'tkazilgan tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatdiki, loyiha faoliyati asosida o'qitish bo'lajak o'qituvchilarning kreativlik darajasini sezilarli oshiradi. Tajriba guruhida talabalar mustaqil fikrlash, innovatsion yondashuv va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini yuqori darajada namoyon etdilar. Nazorat guruhi bilan solishtirganda, loyiha asosida o'qitilgan talabalar ijodiy yechimlar ishlab chiqishda ancha faol va samarali bo'ldilar. loyiha faoliyati asosida bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini rivojlantirish samarali metodik tizim hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar, baholash mezonlari va hamkorlik asosidagi o'qitish jarayoni ushbu tizimning asosiy tarkibiy qismlaridir.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, Pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning professional kreativligini rivojlantirish bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Olib borilgan nazariy tahlillar va amaliy yondashuvlar shuni ko'rsatdiki, loyiha faoliyati asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning ijodiy fikrlashini, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini hamda innovatsion yondashuvlarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik yondashuvlar - konstruktivizm, kompetensiyaviy ta'lim, muammoli o'qitish va loyiha asosida o'qitish texnologiyalari - professional kreativlikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, loyiha faoliyati talabalarda nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalar va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga imkon yaratadi.

Shuningdek, pedagogik muhitni to'g'ri tashkil etish, motivatsiyani kuchaytirish, refleksiv faoliyatni rivojlantirish va innovatsion texnologiyalardan foydalanish loyiha faoliyatining samaradorligini oshiruvchi asosiy omillar ekanligi isbotlandi. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlik esa ushbu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshishida muhim rol o'ynaydi. O'tkazilgan tajriba-sinov natijalari loyiha faoliyati asosida o'qitish talabalarning kreativ fikrlash darajasini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Talabalar muammolarni tahlil qilish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish va jamoaviy ishlash borasida ijobiy natijalarga erishdilar. Umuman olganda, pedagogik kadrlar tayyorlashda loyiha faoliyati asosida professional kreativlikni rivojlantirish ilmiy-metodik jihatdan asoslangan, samarali va zamonaviy yondashuv hisoblanadi. Ushbu tizimni ta'lim jarayoniga keng joriy etish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirishga va ta'lim sifatini yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. Mirziyoev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii. Moskva: Narodnoe obrazovanie, 2006.
5. Polat E. S. Proektnaya metodika v obuchenii. Moskva: Academia, 2010.
6. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
7. Vygotsky L. S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.
8. Piaget J. The Psychology of Intelligence. Routledge, 1950.
9. Johnson D. W., Johnson R. T. Learning Together and Alone. Boston: Allyn and Bacon, 1999.

10. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longmans, 1956.
11. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals. Paris: UNESCO, 2017.